

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารสถานศึกษาสู่ความยั่งยืนโดยการบูรณาการ

หลักพุทธธรรม: วิเคราะห์หลักปาปนิกรรม

Visionary Leadership in Educational Administration for Sustainability Through the Integration of Buddhist

Principles: an Analysis of Papanika Dhamma

ณัฐกรณ ปะพาน, ธิติวาส์ สุขป้อม, ณัฐพร สิงห์สร, ณัฐพัชร สายเสนา และ เริงวิญญ์ นิลโคตร

Nattakorn Papan, Thitiwas Sukpom, Natataporn Singsorn, Natthapat Saisena and Reongwit Nilkote

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา

E-mail: mongreongwit@gmail.com

Received: 15 กุมภาพันธ์ 2567; Revised 1 มีนาคม 2567; Accepted 15 มีนาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลให้ทุกองคาพยพของโลกต้องมีการปรับตัวให้เท่าทันการมีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์เป็นสิ่งที่องค์กรต้องการ การส่งเสริมภาวะผู้นำที่มีคุณธรรมและวิสัยทัศน์จะสามารถสร้างความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน บทความนี้มุ่งนำเสนอการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้จึงเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้บุคคลมีความสมดุลในชีวิตและเข้าใจบริบทขององค์กรตามความเป็นจริง เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร วิเคราะห์เชิงเนื้อหา และนำเสนอเชิงพรรณนาตามลำดับ ผลการศึกษาพบว่า 1) หลักปาปนิกรรมเป็นหลักธรรมที่มีคุณลักษณะของภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เป็นคุณสมบัติสำคัญที่ช่วยให้ผู้นำสามารถพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 1.1) จักขุมา หรือตามความหมายว่าเป็นคนที่มีตาดี เป็นความสามารถในการมองเห็นโอกาสในสถานการณ์ต่าง ๆ และการเข้าใจความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย 1.2) วิรูโหร หรือตามความหมายว่าจัดเจนธุรกิจ เป็นความสามารถในการบริหารจัดการภารกิจตนเองหรือองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และ 1.3) นิสสยสัมปันโน หรือศักยภาพและความพร้อมด้วยแหล่งทุน เป็นความสามารถในการระดมทุนเพื่อการบริหารจัดการได้อย่างเรียบง่าย 2) การประยุกต์ใช้ปาปนิกรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ในสถานการณ์ปัจจุบัน ประกอบด้วย 2.1) ควรส่งเสริมการศึกษาและการเสริมศักยภาพการบริหารสถานศึกษาที่เน้นการใช้หลักธรรมเพื่อให้ผู้นำสามารถนำหลักปาปนิกรรมไปใช้ในการบริหารทุกด้าน 2.2) การสร้างเครือข่ายการสนับสนุนในการทำงานการสร้างเครือข่ายที่ดีต้องเน้นความเชื่อถือ ซื่อสัตย์และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน เน้นการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างแท้จริง และการเชื่อมโยงสม่ำเสมอเพื่อให้เครือข่ายแข็งแกร่งและเติบโตไปด้วยกัน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์, การบริหารสถานศึกษา, ความยั่งยืน, พุทธธรรม, ปาปนิกรรม

ABSTRACT

The purpose of this article was the rapid changes taking place in the world require every element of society to adapt accordingly. Visionary leadership is crucial for organizations and promoting leadership that embodies both virtue and vision can create sustainable success. This article aims to propose the application of Buddhist principles as a way to promote balance in individuals' lives and a clear understanding of the organizational context. The study uses a documentary approach, content analysis, and descriptive presentation. The findings reveal that: 1) The principle of papanika dhamma encompasses visionary leadership qualities, essential for leaders to efficiently develop their organizations. These qualities include: 1.1) Cakkhuma – meaning 'one with good eyesight', the ability to see opportunities in various situations and understand the needs of the target audience. 1.2) Vituro – meaning 'business clarity', the ability to efficiently manage one's tasks or organizational operations. 1.3) Nissayasampanno – the capability and preparedness with available resources, meaning the ability to raise and manage funds with simplicity. 2) The application of papanika Dhamma for developing visionary leadership in the current context includes: 2.1) Promoting education and enhancing leadership capacity in educational management by using Buddhist principles, enabling leaders to apply Papanika dhamma in all aspects of administration. 2.2) Building support networks for working. A strong network must emphasize trust, honesty, and effective communication, fostering sustainable relationships, genuine support, and consistent connections to strengthen and grow together.

Keywords: Visionary Leadership, Educational Management, Sustainability, Buddhist Principles, Papanika Dhamma

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 เป็นการวางกรอบทิศทางและนโยบายเพื่อพัฒนาประเทศให้ก้าวข้ามความท้าทายต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ โดยเน้นการแก้ไขจุดอ่อนของประเทศรวมถึงการเสริมสร้างศักยภาพในการรับมือกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของบริบททั้งจากภายในและภายนอกประเทศ แผนดังกล่าวจึงมีจุดประสงค์ในการพลิกโฉมประเทศสู่สังคมที่ก้าวหน้าและเศรษฐกิจที่สร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน การพัฒนาประเทศตามแผนนี้มุ่งเน้นการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ครอบคลุมในหลายระดับ ทั้งโครงสร้าง นโยบาย และกลไกของการบริหารประเทศ เพื่อให้สังคมไทยสามารถปรับตัวและทันต่อพลวัตของโลกในยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของคนไทย โดยส่งเสริมให้คนไทยมีโอกาสดำเนินงานตนเองให้เต็มศักยภาพพร้อมทั้งยกระดับกิจกรรมการผลิตและการให้บริการเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงเศรษฐกิจ (ประกาศ เรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566 – 2570), 2565) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ยังได้กำหนดเป้าหมายสำคัญในการปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานนวัตกรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาในอนาคต การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่คือการสร้างคนที่มีทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 ทั้งด้านความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ รวมถึงความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรมยังเป็นอีกหนึ่งเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ทุกคน

ในสังคมไทยสามารถเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสได้อย่างเท่าเทียม ยังมีการเปลี่ยนผ่านกระบวนการผลิตและบริโภคไปสู่ความยั่งยืนเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับโลก (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2563) การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่มีจุดมุ่งหมายในการเตรียมพร้อมให้กับเยาวชนและประชาชนไทยในการปรับตัวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดเชิงวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น (วิจารณ์ พานิช, 2555) การศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

ภาวะผู้นำ (Leadership) และภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) มีบทบาทสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วส่งผลให้สถานศึกษาต้องการผู้นำที่มีความสามารถในการบริหารจัดการและสร้างทิศทางที่ชัดเจนเพื่อนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน ภาวะผู้นำทั่วไปมุ่งเน้นการสร้างควมไว้วางใจ การทำงานร่วมกัน การแก้ปัญหา และการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะที่เหมาะสม ในขณะที่ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์นั้นมุ่งเน้นการสร้างภาพอนาคตที่ชัดเจน สร้างแรงบันดาลใจ และการเชื่อมโยงเป้าหมายระยะยาวขององค์กรเข้ากับความท้าทายของการเปลี่ยนแปลง (Sashkin, 2004; Kouzes & Posner, 2007) ในการบริหารสถานศึกษา ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์จึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างแนวทางการพัฒนาสถานศึกษา บทบาทของผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ยังช่วยเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ในองค์กรด้วยการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา (Fullan, 2001; Sergiovanni, 2007) ภาวะผู้นำในบริบทของการบริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อความสำเร็จในการจัดการทรัพยากร การบริหารการเรียนการสอน และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพมักแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการตัดสินใจที่รอบคอบ การจัดการกับปัญหาอย่างมีระบบ และการสื่อสารที่ดี เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันภายในองค์กร โดยเฉพาะในบริบทการศึกษาที่มีความซับซ้อนมากขึ้น การมีผู้นำที่สามารถสื่อสารเป้าหมายร่วม และสร้างแรงบันดาลใจให้กับครูและนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (Northouse, 2019) ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์เน้นที่การสร้างและสื่อสารภาพอนาคตที่ชัดเจนต่อบุคลากรทุกคนในองค์กร ผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ที่ประสบความสำเร็จจะแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการคาดการณ์และเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในคุณค่าและเป้าหมายระยะยาว (Bass, 1990) การบูรณาการภาวะผู้นำและภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์เข้ากับการบริหารสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งครูและนักเรียน ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์สามารถสร้างทิศทางที่ชัดเจนและเป็นแรงบันดาลใจให้กับบุคลากรในองค์กร ซึ่งช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร การมุ่งเน้นให้บุคลากรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้สถานศึกษาสามารถรับมือกับความท้าทายในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

องค์กร ผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ที่ประสบความสำเร็จจะแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการคาดการณ์และเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในคุณค่าและเป้าหมายระยะยาว (Bass, 1990) การบูรณาการภาวะผู้นำและภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์เข้ากับการบริหารสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งครูและนักเรียน ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์สามารถสร้างทิศทางที่ชัดเจนและเป็นแรงบันดาลใจให้กับบุคลากรในองค์กร ซึ่งช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร การมุ่งเน้นให้บุคลากรมีการ

พัฒนาอย่างต่อเนื่องและสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้สถานศึกษาสามารถรับมือกับความท้าทายในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์: ความจำเป็นและการบริหารองค์กรยุคการเปลี่ยนแปลง

การบริหารองค์กรในยุคนี้ต้องเน้นความยืดหยุ่น (Agility) และความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเทคโนโลยีและโครงสร้างทางเศรษฐกิจทำให้องค์กรต้องเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับบริบทโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล เช่น การนำระบบอัตโนมัติของปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เข้ามาใช้ในการบริหารงาน (Davenport & Harris, 2017) นอกจากนี้จะเพิ่มประสิทธิภาพแล้วยังช่วยให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมีข้อมูลและรวดเร็วขึ้น การพัฒนาทักษะและความสามารถของบุคลากร (Reskilling และ Upskilling) ยังเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในยุคการเปลี่ยนแปลง องค์กรต้องเตรียมพร้อมให้บุคลากรมีทักษะที่ทันสมัยเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความต้องการของตลาดแรงงาน (World Economic Forum, 2020) การเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) จะทำให้บุคลากรสามารถพัฒนาตนเองและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารเชิงการเปลี่ยนแปลง (Change Management) เป็นหนึ่งในแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการบริหารองค์กรยุคนี้ ผู้นำองค์กรต้องมีความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปอย่างราบรื่นและสอดคล้องกับทิศทางขององค์กร การบริหารเชิงการเปลี่ยนแปลงช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวได้อย่างยั่งยืนและไม่ถอยหลังในขณะที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางภายนอก (Kotter, 1996) แนวคิดการบริหารเชิงวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) ยังมีบทบาทสำคัญ ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์จะสามารถกำหนดทิศทางให้กับองค์กร โดยการสร้างแรงบันดาลใจและให้แนวทางที่ชัดเจนในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง (Senge, 2006) การสร้างภาพอนาคตที่ชัดเจน และการสื่อสารเป้าหมายให้บุคลากรทุกคนเข้าใจอย่างลึกซึ้งจะช่วยเพิ่มความมั่นใจในการเปลี่ยนแปลงขององค์กร และการบริหารทรัพยากรบุคคล ยังเป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่ได้รับความสนใจในบริบทของการเปลี่ยนแปลง การสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะและการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ยืดหยุ่นและเปิดรับความเปลี่ยนแปลงจะทำให้บุคลากรสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง (Bersin, 2018) ในระดับสากล เช่น ในกรณีของบริษัท Google ได้มีการนำแนวคิดการบริหารเชิงวิสัยทัศน์และความยืดหยุ่นในการทำงานเข้ามาใช้ในองค์กร โดยการสนับสนุนให้บุคลากรคิดนอกกรอบและมีส่วนร่วมในนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง สร้างวัฒนธรรมที่เปิดกว้างต่อความคิดใหม่ ๆ ส่งผลให้ Google กลายเป็นหนึ่งในองค์กรที่เติบโตอย่างรวดเร็วและสามารถรักษาความยั่งยืนได้แม้จะอยู่ในยุคที่เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Schmidt & Rosenberg, 2014) กล่าวได้ว่า การบริหารองค์กรในยุคการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องเน้นความยืดหยุ่น ความสามารถในการปรับตัว และการพัฒนาทักษะของบุคลากร แนวคิดการบริหารเชิงการเปลี่ยนแปลงและวิสัยทัศน์มีบทบาทสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้กับองค์กร โดยการนำแนวคิดเหล่านี้ไปปรับใช้ในระดับสากลและท้องถิ่น องค์กรสามารถเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและประสบความสำเร็จในระยะยาว

มิติของการบริหารด้านภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์เป็นแนวคิดที่สำคัญในการบริหารและการพัฒนาองค์กร โดยผู้นำที่มีวิสัยทัศน์จะมีบทบาทหลักในการสร้างสรรค์และนำเสนอแนวทางการพัฒนาให้กับองค์กร ทั้งในด้านการกำหนดทิศทางเป้าหมาย และแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน วิสัยทัศน์ที่ผู้นำสร้างขึ้นจึงไม่ได้เป็นเพียงการมองภาพในอนาคตเท่านั้น แต่ยังเป็น

แนวทางที่กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนได้ จากการศึกษางานวิชาการและงานวิจัยพบว่าผู้นำที่ประสบความสำเร็จในการขับเคลื่อนองค์การผ่านวิสัยทัศน์นั้นมักจะมีคุณสมบัติที่แตกต่างจากผู้นำทั่วไป นอกจากความสามารถในการมองการณ์ไกลแล้ว ยังมีทักษะในการสื่อสารและสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากร การสร้างแรงบันดาลใจเป็นอีกองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ซึ่งช่วยให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของเป้าหมายและมุ่งมั่นร่วมกันพัฒนาองค์การไปในทิศทางเดียวกัน (นิญชลาล ลันเหลือ, 2554) อีกประเด็นที่สำคัญคือ ผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ต้องสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในองค์การ โดยไม่เพียงแต่กำหนดทิศทาง แต่ต้องสามารถนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติจริง (ทัศนียา ชื่นเจริญ, 2561) ผู้นำจะต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี (กรวิวัฒน์ อัดชู, 2559) การบริหารจัดการที่เน้นวิสัยทัศน์ยังเกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในการทำงาน ผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความสามารถในการปฏิบัติตามหลักการของความพอเพียง และคุณธรรม (สมัชชา จันทร์แสง, 2558) ซึ่งจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากรและสนับสนุนให้เกิดความภักดีต่อองค์กร

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญต่อการบริหารในองค์กร โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์สามารถสร้างแรงบันดาลใจและมองเห็นอนาคตที่ดีกว่า ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์กร (Kotter, 1996; Northouse, 2018) การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนช่วยให้ผู้นำสามารถสื่อสารเป้าหมายและดึงดูดความสนใจจากผู้ตามได้ (Kirkpatrick, 2016) การสร้างวัฒนธรรมที่เปิดกว้างและสนับสนุนการพัฒนาต่อเนื่องเป็นอีกหนึ่งคุณสมบัติสำคัญของผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ (Senge, 2006) บริบทของการศึกษา การนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้มีความสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน โดยสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชน (Hargreaves & Fullan, 2012) ด้วยเหตุนี้ ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์จึงมีบทบาทสำคัญในการนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม (Goleman, 2013)

กล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์กรสามารถปรับตัวได้ในยุคของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถสร้างอนาคตที่ดีขึ้นให้แก่องค์กรได้ในระยะยาว

หลักปาณิกรรม: แนวคิด ความสำคัญและการบูรณาการเพื่อความสำเร็จการบริหาร

ปาณิสูตรเป็นหนึ่งในหลักธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาซึ่งปรากฏในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ตักกนิบาต โดยสาระสำคัญได้กล่าวถึงถึงกระบวนการไปสู่ความสำเร็จในอาชีพต่าง ๆ โดยการเปรียบเทียบอาชีพพ่อก้าวที่ประสบความสำเร็จกับภิกษุที่มุ่งมั่นเพื่อการบรรลุธรรมขั้นสูง หลักธรรมนี้มุ่งเสนอแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมีข้อแตกต่างที่ชัดเจนตามลักษณะอาชีพและเป้าหมายของแต่ละบุคคล (พระสรพงษ์ สุธมโม (ญาติจอมอินทร์), 2559) เป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารที่จะนำพาองค์กรสู่สำเร็จ (พระอุทิศ สมมาภาณี (แห่งทอง) และวรภุช เถื่อนช้าง, 2564) เช่นเดียวกันกับการบริหารจัดการองค์กร ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ หรือ "จักขุมา" ตามที่พระพุทธเจ้าทรงได้ชี้แนะ กล่าวคือ มุ่งให้เรียนรู้ที่จะมองการณ์ไกลและตั้งเป้าหมายอนาคตให้ชัดเจน วิสัยทัศน์นี้จะช่วยสื่อสารเป้าหมายให้สมาชิกในองค์กรเข้าใจและพร้อมที่จะขับเคลื่อนร่วมกันไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุดคือ "วิมุตติ" หรือความหลุดพ้นจากทุกข์ ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจและการสร้างชีวิตที่มีความหมายตามแนวทางของพระพุทธศาสนา (Bhikkhu Bodhi, 1993; Rahula, 1974) ทศุติปาณิก

สูตรเป็นพระสูตรที่มีความสำคัญในการบริหารจัดการเพื่อความสำเร็จในชีวิต มนุษย์ทุกคนต้องการความสุขซึ่งสามารถทำได้ผ่านการบริหารที่ถูกต้อง เช่น การบริหารตนเอง การบริหารคน และการบริหารงาน ในยุคที่เป็นระบบทุนนิยมและบริโภคนิยม การแข่งขันเพื่อสร้างรายได้เปรียบเหนือคู่แข่งกลายเป็นเรื่องจำเป็น หลักการบริหารสมัยใหม่จึงถูกนำมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ (พิทักษ์ หาญกล้า, 2566) สอดคล้องกับมิติของของการบริหารงาน ซึ่งเป็นศาสตร์การบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ การมีศาสตร์และความเข้าใจในการจัดการจะช่วยให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการและการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาทักษะในการบริหารก็มีส่วนสำคัญในการสร้างบรรยากาศการทำงานที่มีความสุข ซึ่งส่งผลให้เกิดความสำเร็จทั้งในระดับบุคคลและองค์กร (Kotter, 1996; Mintzberg, 2009) สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2559) ได้ให้ความหมาย ปาปนิกรรม ไว้ว่า ปาปนิกรรม เป็นหลักธรรมสำหรับหลักพ่อค้า หรือองค์คุณของพ่อค้า ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1. จักขุมา ตาดี หมายถึง รู้จักสินค้า ดูของเป็น สามารถคำนวณราคา กะทุนเก่งกำไร แม่นยำ 2. วิรูโร จัดเจนธุรกิจ หมายถึง รู้แหล่งซื้อแหล่งขาย รู้ความเคลื่อนไหวความต้องการของตลาด สามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า และ 3. นิสสยสัมปโน หมายถึง พร้อมด้วยแหล่งทุนเป็นที่อาศัยเป็นที่เชื่อถือไว้วางใจในหมู่แหล่งทุนใหญ่ๆ หาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการโดยง่าย

การบริหารที่ควรเน้นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการเรียนรู้ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และการสร้างความพึงพอใจในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นนักเรียน ผู้ปกครอง หรือบุคลากรการศึกษาจึงเป็นแนวทางที่ส่งเสริมการเติบโตอย่างยั่งยืนในระบบการศึกษา ปาปนิสูตรเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการบรรลุเป้าหมายในอาชีพต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการในสถานศึกษา หลักธรรมนี้แสดงถึงความแตกต่างระหว่างการดำเนินชีวิตของพ่อค้าและภิกษุ โดยมีการเน้นถึงวิธีการและเป้าหมายที่ต่างกัน แต่ยังมีหลักการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกอาชีพ ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาไม่ได้หมายถึงแค่การบรรลุเป้าหมายทางการศึกษา แต่ยังรวมถึงการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และสร้างสังคมที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

อาจกล่าวได้ว่า การนำหลักปาปนิกรรมมาใช้ในการบริหารองค์กรช่วยสร้างความสมดุลและตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการทำงานร่วมกันในองค์กร ซึ่งทำให้ทุกฝ่ายรู้สึกมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบต่อเป้าหมายร่วมกัน การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ไว้วางใจและเคารพซึ่งกันและกันจะลดความตึงเครียดและส่งเสริมการสร้างสรรค์นวัตกรรม การบริหารตามหลักปาปนิกรรมยังสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจได้ดีขึ้น ความสำเร็จในการบริหารยังส่งผลดีต่อการพัฒนานักเรียนและบุคลากรในองค์กร ให้มีคุณภาพสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การมีผู้นำที่ใช้หลักปาปนิกรรมช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนับสนุนการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในยุคที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและไม่สามารถคาดเดาได้ ดังนั้น การใช้หลักปาปนิกรรมในการบริหารจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาให้กับนักเรียนและบุคลากรในอนาคต

พุทธธรรมกับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ในการบริหารสถานศึกษาสู่ความยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบัน โดยไม่ทำลายความสามารถในการตอบสนองความต้องการในอนาคต แนวคิดนี้มีความสำคัญมากขึ้นในยุคปัจจุบันโดยเฉพาะ

อย่างยิ่งในบริบทของการศึกษาซึ่งถือเป็นเสาหลักในการสร้างอนาคตที่ยั่งยืน (UNESCO, 2014) การบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันจึงจำเป็นต้องนำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในการเผชิญกับความท้าทายที่เกิดขึ้นในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบูรณาการหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้าสู่วิธีการบริหารสถานศึกษาเริ่มจากการนำหลักการนี้มาบูรณาการเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน การเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและลดขยะจะช่วยสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน (Rojas & Rojas, 2020) การสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับชุมชนท้องถิ่นเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สำคัญในการสร้างความร่วมมือซึ่งสถานศึกษาอาจร่วมมือกับองค์กรภายนอกในการดำเนินกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน (Fletcher & Mehdipour, 2018) การพัฒนาผู้นำการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาที่ยั่งยืนก็เป็นสิ่งที่จำเป็น ผู้นำที่มีความเข้าใจในแนวคิดนี้จะสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และนวัตกรรมที่มีความยั่งยืนได้ (Senge, 2006) การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนและการบริหารจัดการสถานศึกษายังเป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์ที่สามารถช่วยสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยใช้เทคโนโลยีสามารถช่วยลดการใช้ทรัพยากรและเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้ (Johnson et al., 2016)

การบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันจึงไม่เพียงแต่เน้นการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ แต่ยังต้องมุ่งหวังที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง การบูรณาการแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกด้านของการบริหารสถานศึกษาจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในการเผชิญกับความท้าทายต่าง ๆ ในอนาคตและสร้างสังคมที่มีคุณภาพสูงขึ้นอย่างยั่งยืน (Tilbury, 2011) ด้วยเหตุนี้ การบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันจึงต้องให้ความสำคัญกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการสร้างความร่วมมือกับชุมชน พัฒนาผู้นำการศึกษา และใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนเพื่อนำพาองค์กรการศึกษาไปสู่การเป็นสถานที่ที่ไม่เพียงแต่ให้ความรู้แก่ผู้เรียน แต่ยังสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงในสังคมและสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

การมีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้องค์กรสามารถสร้างความสำเร็จในระยะยาว โดยการนำหลักปณิธานจากพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา ดังนี้

1. จักขุมา (VISION) การมีมุมมองที่ชัดเจนในการมองเห็นโอกาสและในสถานการณ์ต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้นำสามารถพัฒนาระบบการศึกษาที่เข้ากับความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งมีผลต่อการพัฒนาสังคมในระยะยาว การมองเห็นโอกาสในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้นำในการพัฒนาระบบการศึกษา ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์จะสามารถประเมินสภาพแวดล้อมและทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของนักเรียนและชุมชน (Goleman, 2013) การวิเคราะห์โอกาสและความท้าทายในอนาคตจะช่วยเสริมสร้างความสามารถในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ

2. วิธูโร (EFFECTIVE MANAGEMENT) การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพมีความสำคัญในการสร้างเสริมเศรษฐกิจในชุมชน ผ่านการจัดการการศึกษาที่เน้นความยั่งยืน จะสามารถสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของนักเรียน การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมีความสำคัญต่อการสร้างเสริมเศรษฐกิจในชุมชน การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีและสนับสนุนการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นในยุคที่การเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Senge, 2006) โดยการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาที่เน้นการสร้างทักษะและการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชนได้ (Kotter, 1996)

3. นิสัยสัมปັນโน (Resource Preparedness) ความพร้อมในการจัดหาทรัพยากรและการสร้างเครือข่ายที่มีความเชื่อถือได้จะช่วยส่งเสริมความยั่งยืนในด้านสิ่งแวดล้อม การมีเครือข่ายที่แข็งแกร่งและเชื่อถือได้สามารถช่วยให้สถานศึกษาสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ การมีเครือข่ายที่มีความเชื่อถือได้และสามารถจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นได้อย่างต่อเนื่องจะช่วยส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมจากองค์กรและชุมชนในการสนับสนุนทรัพยากรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจะทำให้สถานศึกษาสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Northouse, 2018) การสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอกจะช่วยให้การพัฒนาที่ยั่งยืนในด้านการศึกษาก้าวไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การนำภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์สู่การบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืน สามารถทำได้โดยการประยุกต์ใช้หลักการดังต่อไปนี้

1. การกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน การบริหารการศึกษาที่ดีต้องเริ่มต้นด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบททางการศึกษาในปัจจุบันและอนาคต ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์สามารถมองเห็นทิศทางการศึกษาในอนาคตและสร้างวิสัยทัศน์ที่เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในด้านวิชาการและการพัฒนาชุมชนไปพร้อม ๆ กัน (Hargreaves & Fullan, 2012) การนำวิสัยทัศน์นี้ไปสู่การปฏิบัติจะช่วยให้โรงเรียนมีทิศทางที่ชัดเจน และสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชนได้อย่างแท้จริง

2. การสร้างแรงบันดาลใจและการมีส่วนร่วม ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ไม่เพียงแต่กำหนดเป้าหมาย แต่ต้องสามารถกระตุ้นให้บุคลากรครูและนักเรียนมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา ผู้นำจะต้องมีทักษะในการสื่อสารที่ชัดเจนและสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากรเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการสร้างอนาคตการศึกษาที่ดี ผู้นำควรสนับสนุนการพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เน้นความร่วมมือและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชน (Senge, 2006)

3. การปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ต้องมีความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการโรงเรียน และสามารถปรับแผนการศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงานในอนาคต (กรวัฒน์ อัฐชู, 2559) การบริหารที่ยืดหยุ่นจะช่วยให้ระบบการศึกษาเตรียมความพร้อมนักเรียนสู่โลกอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การสร้างความยั่งยืนด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ยังเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารการศึกษา ผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านนี้จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากร และส่งเสริมให้ทุกคนในองค์กรทำงานด้วยความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคมโดยรวม (Goleman, 2013) การส่งเสริมแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตและความยั่งยืนทางสังคมจะเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างการพัฒนาที่มั่นคงในระยะยาว

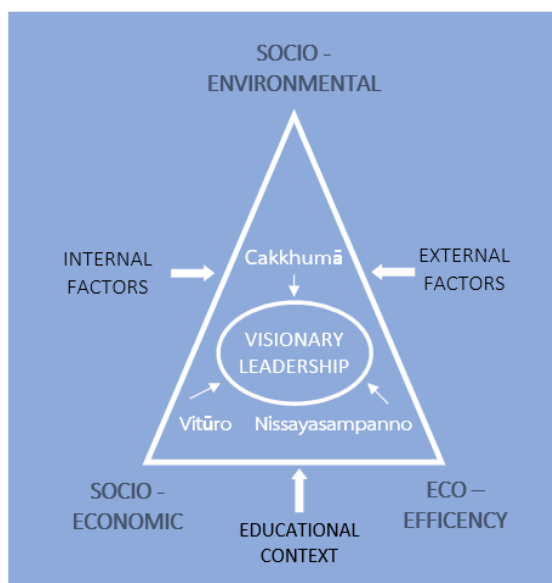
ดังนั้น การนำภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์มาประยุกต์ใช้ในบริหารการศึกษา จะช่วยสร้างระบบการศึกษาที่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน โดยเน้นที่การสร้างแรงบันดาลใจ ความร่วมมือ และการรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จทั้งในด้านการศึกษาและการพัฒนาชุมชนอย่างมีคุณค่าในระยะยาว

สรุปได้ว่า การบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการบริหารสถานศึกษาไม่เพียงแต่สร้างความสมดุลในระบบการทำงาน แต่ยังช่วยสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติต่าง ๆ เช่น สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์จะสามารถปรับตัวและจัดการกับการเปลี่ยนแปลงในแต่ละด้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และนำไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนในบริบทของสถานศึกษาและชุมชน การบูรณาการมิติการพัฒนาที่ยั่งยืนในสถานศึกษาผ่านการนำภาวะ

ผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และหลักปาปนิกรรมมาประยุกต์ใช้ จะช่วยเสริมสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน การพัฒนาที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากชุมชน การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติจะนำไปสู่การศึกษาในอนาคตที่มีคุณภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างแท้จริง

องค์ความรู้จากการศึกษา

การมีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) เป็นสิ่งสำคัญสำหรับองค์กร หลักปาปนิกรรมจากพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้จะช่วยพัฒนาความสามารถของผู้นำ โดยมีคุณสมบัติหลัก 3 ประการ ได้แก่ จักขุมา การมองเห็นโอกาสในสถานการณ์ต่าง ๆ วิรุโ การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และ นิสยสัมปันโน ความพร้อมในการจัดหาทรัพยากร การสร้างเครือข่ายที่มี ความเชื่อถือ (Trust) และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Effective Communication) จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน ปัจจัยภายใน เช่น ความสามารถของผู้นำ และปัจจัยภายนอก เช่น สภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจ มีผลต่อการบริหารจัดการในสถานศึกษาอย่างมาการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการบริหารในองค์กรการศึกษาไม่เพียงแต่สร้างความสมดุล แต่ยังสนับสนุน การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) โดยครอบคลุมมิติสังคม เศรษฐกิจ และ สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความสำเร็จอย่างยั่งยืนในองค์กรการศึกษาและชุมชนโดยรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสรุปได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารสถานศึกษาสู่ความยั่งยืนบนฐานพุทธธรรม

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทความนี้สะท้อนให้เห็นว่าในยุคที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับองค์กร การมองการณ์ไกลและการมีคุณธรรมช่วยให้ผู้นำสามารถพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การบูรณาการหลักธรรมหลักปาปนิกรรม จากพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ ด้วยคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ จักขุมา กล่าวคือ การมองเห็นโอกาสและทิศทางในอนาคต วิรุโ การจัดการองค์กรอย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ และ นิสยสัมปันโน

การจัดสรรทรัพยากรและทุนอย่างเหมาะสม คุณลักษณะเหล่านี้จะส่งเสริมให้ผู้สำเร็จวิทยุทัศน์สามารถตอบสนองต่อความต้องการและเป้าหมายขององค์กรได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้การบริหารที่มีประสิทธิภาพแล้วผู้บริหารยังควรสร้างเครือข่ายการสนับสนุนที่เข้มแข็ง เน้นความซื่อสัตย์และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน ข้อเสนอจากการศึกษาครั้งนี้ คือ การประยุกต์ใช้หลักธรรมดังกล่าวจะช่วยให้ผู้นำสามารถสร้างความสมดุลในชีวิตและงาน พร้อมทั้งสร้างองค์กรที่มั่นคงและเติบโตอย่างยั่งยืน

รายการอ้างอิง

- กรวัฒน์ อัฐชู. (2559). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้อำนวยการโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- นิกัญชลาลันเหลือ. (2554). โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกศ.ด. (การบริหารการศึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประกาศ เรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566 - 2570). (2565, 1 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง. 1-143.
- พระสรพงษ์ สุทธิโม (ญาติจอมอินทร์). (2559). วิเคราะห์กระบวนการบรรลุความสำเร็จในชีวิตตามหลักปาปนิคสูตร. วารสารปณิธาน, 12(2), 161 - 175.
- พระอุทิศ สมมาภณี (แห่งทอง) และวรกฤต เกื้อนช้าง. (2564). การใช้หลักพุทธวิธีในการบริหารการศึกษา. บัณฑิตศึกษปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์, 9(1), 183 - 196.
- พิทักษ์ หาญกล้า. (2566). วิเคราะห์คุณสมบัติของพ่อค้าในทศตวรรษที่ 21. วารสารโพธิศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 33 - 44.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี- สฤษดิ์วงศ์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2559). พุทธธรรม (ฉบับเดิม). พิมพ์ครั้งที่ 31. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2563). ภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 46. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- สมัชชา จันทรแสง. (2558). การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18. วิทยานิพนธ์ปริญญา กศ.ม.(บริหารการศึกษา). จันทบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2563). โลกเปลี่ยน คนปรับ: หลุดจากกับดัก ขยับสู่ความยั่งยืน. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- Bass, B. M. (1990). From transactional to transformational leadership: Learning to share the vision. Organizational Dynamics.
- Bersin, J. (2018). HR's role in a world of constant change: Increasing agility. Deloitte Insights.
- Bhikkhu Bodhi. (1993). In the Buddha's Words: An Anthology of Discourses from the Pali Canon. Wisdom Publications.

- Davenport, T. H., & Harris, J. G. (2017). **Competing on Analytics: The New Science of Winning**. Harvard Business Review Press.
- Fullan, M. (2001). **Leading in a culture of change**. Jossey-Bass.
- Goleman, D. (2013). **The Focused Leader**. Harvard Business Review.
- Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). **Professional Capital: Transforming Teaching in Every School**. New York: Teachers College Press.
- Kotter, J. P. (1996). **Leading Change**. Boston: Harvard Business School Press.
- Kouzes, J. M., & Posner, B. Z. (2007). **The leadership challenge**. Jossey-Bass.
- Mintzberg, H. (2009). **Managing**. Berrett-Koehler Publishers.
- Northouse, P. G. (2018). **Leadership: Theory and Practice**. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Northouse, P. G. (2019). **Leadership: Theory and practice** (8th ed.). Sage Publications.
- Rahula, W. (1974). **What the Buddha Taught**. Grove Press.
- Sashkin, M. (2004). **Transformational leadership approaches: A review and synthesis**. The Leadership Quarterly.
- Schmidt, E., & Rosenberg, J. (2014). **How Google Works**. Grand Central Publishing.
- Senge, P. M. (2006). **The Fifth Discipline: The Art & Practice of The Learning Organization**. New York: Doubleday.
- World Economic Forum. (2020). **The Future of Jobs Report 2020**. WEF.
- Fletcher, M., & Mehdipour, A. (2018). Community engagement in sustainable education: The role of school leaders. **Journal of Educational Leadership and Policy Studies**, 2(2), 1-14.
- Johnson, L., Adams Becker, S., Cummins, M., Estrada, V., & Freeman, A. (2016). **NMC Horizon Report: 2016 Higher Education Edition**. The New Media Consortium.
- Rojas, C., & Rojas, A. (2020). **Sustainability education in schools: The importance of curricular integration**. *Sustainability*, 12(2), 490.
- Tilbury, D. (2011). Education for sustainable development: An international perspective. **International Journal of Sustainability in Higher Education**, 12(4), 309-324.
- UNESCO. (2014). **Shaping the Future, We Want: UN Decade of Education for Sustainable Development**. UNESCO.